

Razende Bol

Parel van de Hollandse waddenkust

Met uitzicht op zee...

Waarom deze brochure over de Razende Bol?

De Razende Bol voor de kust van Den Helder en Texel doet bij storm en regen zijn naam eer aan. Woeste golven en gemeen schurend zand toveren de zandplaat dan om in een voor mensen onherbergzaam oord. Des te groter is het contrast als de zon schijnt en er een zwoel briesje over het kleine eiland blaast. Dan voelt het als een aards paradijs. Een plek waar mens en dier vredig naast elkaar kunnen bestaan. Rustende robben en broedende vogels vinden we aan de noordkant, terwijl aan de zuidkant wadtoeristen volop kunnen genieten van de rijke natuur.

„Goed geregeld”, vindt boswachter Roelf Hovinga van Landschap Noord-Holland.

Film: Rust voor vogels, ruimte voor mensen

Ruben Smit, maker van de film De Nieuwe Wildernis, heeft ook de pure natuur op de Razende Bol met zijn camera vastgelegd. Het motto luidt: Rust voor Vogels, Ruimte voor Mensen. We zien de krachtige werking van wind en water en voelen de kwetsbaarheid van broedende dwergsterns. En wat doen de zeehonden

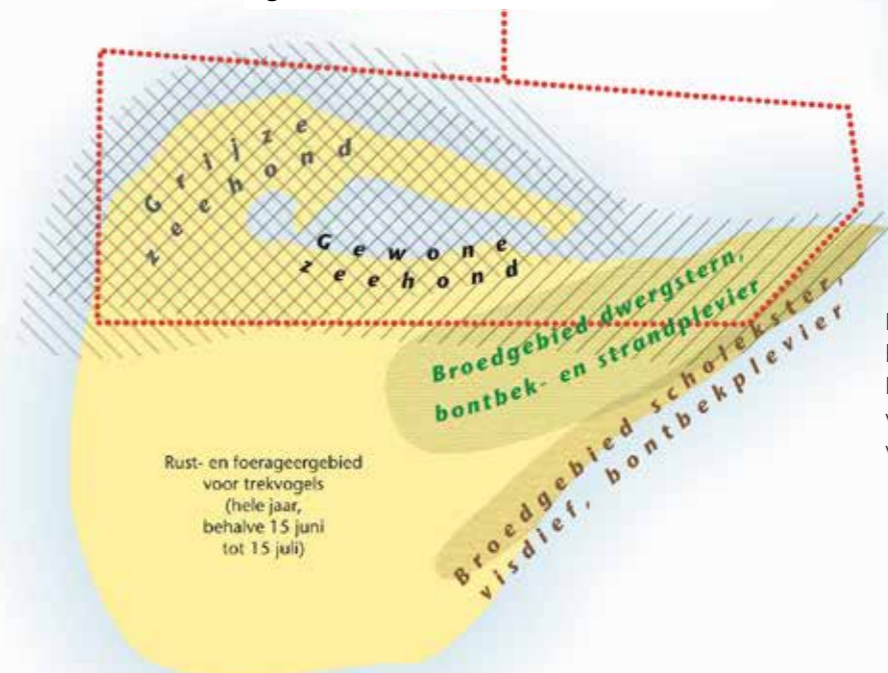
hier? Wie via Ruben Smits oog ziet wat er leeft op en rond de zandplaat zal er ongetwijfeld meer respect voor krijgen. Je kunt de film hier bekijken:

www.razendebol.info

Met dank aan Vogelbescherming en het Waddenfonds.

DE HORS

Het omlijnde deel van de Razende Bol is afgesloten van 15 mei t/m 1 november.

Ligging van de Razende Bol, met de belangrijkste functies voor de natuur. Een deel van het eiland is afgesloten vanwege de noodzakelijke rust voor vogels en zeehonden.

De slakkengang van wandelende wadden

De Razende Bol wordt ook wel Noorderhaaks genoemd. Of is 'Razende Haaks' misschien een betere benaming?

De Razende Bol en Noorderhaaks waren aanvankelijk twee van elkaar gescheiden zandplaten die allebei door de enorme dynamiek van wind en stroming in de richting van Texel geduwd werden. Inmiddels zijn ze aan elkaar vastgegroeid tot één plaat en deze sluipt met een nauwelijks waarneembare slakkengang naar Texel. Experts zijn het er gezien de ingewikkelde geologische patronen nog niet over eens of ze uiteindelijk zullen versmelten. Anderen zijn er wel van overtuigd dat de

Razende Bol en Texel over pakweg veertig jaar aan elkaar vastzitten. De historie leert dat zich in dit dynamische gebied, op de scheidslijn van Noordzee en Waddenzee, altijd zandplaten hebben gevormd die langzaam maar zeker naar het noordoosten opschuiven. Dat komt simpelweg doordat de zee aan de zuidkant van deze eilandjes steeds een beetje zand afknabbelt terwijl er aan de noordkant juist bijkomt. Zo lijkt de altijd veranderende Razende Bol soms wel een beetje op een toverlolly.

Metamorfose van de Razende Bol

De historie van een wandelende zandplaat

Van Scheepskerkhof...

Op de klippen lopen of op de rotsen slaan met je schip is in Nederland onmogelijk. Toch is de Hollandse kust onder scheepslui berucht. Ingrediënten voor sluimerend onheil zijn in ruime mate aanwezig, zoals een altijd sterke stroming, ondiepe geulen, zware stormen en talrijke zandplaten. Kapiteins die niet goed opletten lopen hierdoor grote risico's. Bovendien liggen de onzichtbare wrakken van eerdere strandingen bij eb gevaarlijk dicht onder het wateroppervlak.

... tot militair gebruik...

Lang was de Razende Bol voor 'landrotten' nauwelijks bereikbaar en daardoor buitengewoon geschikt voor militaire oefeningen. Het eiland valt nu onder de bescherming van Natura 2000. Ontploffende bommen of inslaande granaten hebben plaatsgemaakt voor duikende sterns en jagende robben.

... tot vrijstaat en...

Wadtoeristen zijn welkom aan de zuidkant van de Bol. Op mooie zomerdagen kan het er druk zijn. Dan komen er mensen barbecueën en zonnen. Op zich mag dat, zolang bezoekers de boel ook weer netjes opruimen en letten op de nesten van vogels en de rustplaatsen van zeehonden. Een rondje lopen over het eiland mag niet. Want de broedvogels en zeehonden aan de afgesloten noordkant hebben rust nodig.

... natuurgebied

Bordjes met de tekst 'Verboden toegang' geven op de Razende Bol duidelijk aan tot waar mensen mogen komen en waar de natuur voorrang heeft. De beheerder houdt dit nauwlettend in de gaten. Wie de regels overtreedt loopt risico op een bon.

Roelf Hovinga, boswachter van de Razende Bol:

Uniek dynamisch natuurgebied

In het kader van Natura 2000 heeft Rijkswaterstaat het beheer van de Razende Bol in 2012 overgedragen aan Landschap Noord-Holland. Het past mooi bij een aantal andere gebieden waar de organisatie in de regio voor zorgt.

Wat doet Landschap Noord-Holland op de Bol?

„Dit dynamische stuk natuur is ronduit uniek. We mogen dat woord echt wel gebruiken. Veel mensen zijn er, net als wij, heel enthousiast over. Het herinnert aan hoe de Nederlandse delta er ooit uit zag. Puur, ruig en ongeschonden”, aldus Roelf Hovinga, boswachter van de Razende Bol.

Is met Natura 2000 alles in kannen en kruiken? Is de Razende Bol nu van top tot teen beschermd? Hovinga: „Op papier is alles heel goed voor elkaar. Tegelijkertijd is het niet altijd eenvoudig om alle Natura 2000-regels om te zetten in tastbaar beleid. Het spanningsveld tussen menselijk gebruik en de belangen van de vogels

en zeehonden blijft. Maar het gaat goed. We kunnen zien dat de rijke natuur zich ontwikkelt. Eigenlijk is het simpel: als de recreanten afstand houden, oftewel niet voorbij de waarschuwborden lopen, dan snijdt het mes aan twee kanten. De mensen kunnen genieten en de dieren voelen zich prettig.”

Strandvonder Hans Eelman over zijn bijzondere werk:

‘Ik kan er wel een boek over schrijven’

„Wij eilanders zijn een beetje afwijkend”, zegt strandvonder en Texelaar Hans Eelman (73) met een guitige blik. „Voor dit beroep komt dat goed uit. Want vind maar eens iemand die dit werk kan en wil doen voor de weinig aantrekkelijke vergoeding van zevenhonderd euro per jaar. De kosten aan mijn boot zijn al hoger.” Eelman vindt het niettemin prachtig werk. Hij kan er inmiddels wel een boek over schrijven en wie weet gebeurt dat nog eens.

In 1986 werd Hans Eelman beëdigd door de toenmalig Commissaris van de Koningin. Sindsdien vaart hij regelmatig uit om aangespoelde zaken van waarde veilig te stellen. De ene keer is dat hout, de andere keer een net en hij heeft ook al eens een groot modelvliegtuig van de Bol opgepikt en aan de eigenaar teruggegeven. „In ruil voor een flesje Berenburg!” Hij moet er om lachen. Minder leuk was die keer dat ze een zeilbootje aan-

troffen met een dode man erbij. De chemicaliën die regelmatig aanspoelen op de Bol stemmen hem ook niet vrolijk. „Dat is linke soep.”

Risico

Dat dit werk niet zonder risico is weet de strandvonder uit ervaring. Landen op de zuidkant van de Razende Bol vergt zeemansbenen en soms ook wel moed. Vooral als het spookt buiten. Ooit moest Eelman zelf gered worden van de zandplaat vanwege problemen met een volgelopen waadpak. „Je denkt dan: zal ik bellen? Je wilt het liever niet. Maar het is toch verstandig. Met de grillen van de natuur moet je geen risico’s nemen.”

Vervelen doet hij zich nooit. „We maken af en toe strandingen mee van walvissen. Tragisch, maar zo is de natuur. Samen met Rijkswaterstaat en andere organisaties komen we dan onmiddellijk in actie om de zaken goed te regelen.”

Hans Eelman bij zijn boot in Oudeschild.

Officiële taak strandvonder

Het opsporen en onder beheer nemen van aangespoelde en waardevolle zaken en toezicht houden op mens en dier.

Het lossnijden van vistuig hoort ook bij de taken van de strandvonder.

Een heilzame plek voor vogels

Jaarrond is de Razende Bol een perfecte kraamkamer en een uitstekend 'hotel-restaurant' voor vogels. Met uitzicht op zee . . .

Baltsende bontbekplevieren.

Rustende drieteenstrandlopers.

- VOORJAAR

Eind april komen de eerste dwergsterns terug uit Afrika. Met een beetje geluk gaan deze zeldzame en beschermde vogels broeden aan de noordkant van het eiland. Ze doen dat meestal op een plek met schelpenbankjes en rommeltjes in de vloedlijn. De nestjes zijn bijna onzichtbaar en de eitjes bruin, spikkelig en klein. Je ziet ze gemakkelijk over het hoofd, net als de pulletjes, die ogen als wandelende bolletjes wol. Buitengewoon kwetsbaar. Verstoring door mensen of loslopende honden kan desastreuus zijn. Langdurig slecht

weer is tijdens de broedtijd eveneens een vijand van de vogels. Voedsel is er genoeg rond de Bol. De volwassen dwergsterns jagen in de branding op zandspiering.

In het voorjaar strijken regelmatig groepen steltlopers als kanoet, drieteenstrandloper en bonte strandloper op de zandplaat neer. Om te snacken. Deze vogels hebben veel energie nodig voor hun lange trektochten naar het hoge noorden. De Razende Bol biedt ze naast voedsel ook rust. Rond het eiland kunnen tevens zwarte zeeëenden en jagende bruinvissen gezien worden.

Meeuwen foerageren in de bruisende branding.

- ZOMER

Gedurende de zomer wordt het drukker met vogels. Grote sterns, zwarte sterns en visdieven rusten of overnachten dan graag op de Bol, vaak met hun pas uitgevlogen jongen. Ook zilvermeeuwen, kleine mantelmeeuwen en aalscholvers doen dit. In juli/augustus komen de Arctische steltlopers weer langs om bij te tanken op weg naar Afrika.

- HERFST

Vanaf september worden kleine jagers en slechtvalken gezien. Op zee dobberen middelste zaagbekken en grote mantelmeeuwen. Drieteenstrandlopers zoeken voedsel op de grens van land en zee. Jan van Genten duiken regelmatig in de golven, op zoek naar voedsel. Bij zware storm kunnen allerlei vogels hun toevlucht zoeken op de Razende Bol.

- WINTER

Gedurende de winterperiode zien we op en rond de Razende Bol een allegaartje van soorten. Ruig weer en extreem hoog water veroorzaken soms dat de kwelders bij onder andere Balgzand vollopen. Tienduizenden bonte strandlopers en veel andere soorten vogels zoeken dan hun heil op de Razende Bol, die vrijwel altijd droog blijft.

• De beschermende artikel-20-status geldt van 15 mei tot 1 november.

Redding is nabij

Met man en muis vergaan...

In het zicht van de haven verdrinken...

Naar de haaien gaan...

Dorus Rijkers en KNRM

Een van de bekendste redders van schipbreukelingen is Dorus Rijkers (1847 - 1928). In 1886 werd hij schipper van een roeireddingsboot in de haven van Den Helder. In zijn 25-jarige loopbaan wist hij samen met zijn team meer dan vijfhonderd drenkelingen uit het water te vissen. Ook in de woelige wateren tussen de huidige Razende Bol en Huisduinen. Het Nationaal Reddingsmuseum is naar hem vernoemd.

Graf in de golven

In vroeger eeuwen vonden veel matrozen en stuurliu hun graf in de golven. Het jaar 1824 was ronduit rampzalig voor de scheepvaart en de toen nog ongeorganiseerde

reddingswerkers. Op 14 oktober vergingen op één dag maar liefst zeventien schepen in een vliegende storm. Tijdens een reddingspoging bij Huisduinen kwamen niet alleen drie bemanningsleden van een daar gestrand schip om maar ook zes redders.

Oprichting KNRM

Dit was de aanleiding voor een aantal Amsterdamse notabelen om met steun van donateurs actie te ondernemen: de Koninklijke Nederlandse Reddingmaatschappij was een feit en deze KNRM bestaat vandaag de dag nog steeds. Een prettig idee voor iedereen die graag met een bootje het zeegat uit gaat.

Johannes blijkt ... Johanna

Reddingspoging of 'moord'...?

Reuring rond gestrande bultrug

„De naam Johannes of Johanna voor de op 12 december 2012 aangespoelde bultrug leidt een eigen leven”, aldus bioloog Kees Camphuysen van het Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee (NIOZ) op Texel. „Geen enkele onderzoeker heeft het dier zo genoemd. De bultrug werd per ongeluk Johannes gedoopt door een journalist. En pas daarna bleek het een wijfje te zijn: Johanna dus.”

De emoties waren heftig toen de walvis aangespoelde op de Razende Bol. Overal klonken stemmen op om de bultrug te redden. Camphuysen: „Het dier is met succes vlot getrokken, maar na even rondzwemmen weer gestrand. Na het volgende tij zat het dier tot de helft vast in het zand. RTV Noord-Holland en RTL bleven vervolgens de beelden van de eerste dag uitzenden, met daarbij de opzweepende

commentaren dat het dier nog leefde. De werkelijke situatie was heel wat somberder stemmend. Johanna was niet te redden. Maar Nederland was razend en Texelse gevels werden besmeurd met teksten als 'moordenaars'... Aangespoelde walvissen zijn in de meeste gevallen moeilijk te redden. Eenmaal uit het water raken hun ingewanden snel oververhit, want de dikke speklaag voorkomt dat het dier afkoelt aan de lucht. Bovendien kunnen vitale organen al snel onder het eigen gewicht van het dier bezwijken. Camphuysen is kritisch over het walvisprotocol dat na dit drama door de overheid is

ingesteld. Daarin staat wat er met aangespoelde walvissen moet gebeuren. „Bij walvissen op het strand wordt iedereen met een lint op flinke afstand gehouden. Het publiek wordt niet geïnformeerd maar weggejaagd terwijl er veel moois te zien is en uit te leggen.” Vlak na de stranding van Johanna, spoelde er ook een dode potvis aan op de Bol.

Gewone zeehond

In de Waddenzee komen twee soorten zeehonden voor.

De gewone zeehond is hier het talrijkst, al groeit de populatie grijze zeehonden de laatste jaren heel snel.

De gewone zeehond (*Phoca vitulina*) wordt gezien van IJsland tot Groot-Brittannië en komt ook voor langs de kusten van Portugal, Spanje, Frankrijk, België, Nederland, Duitsland, Denemarken en op de rotsen van de Scandinavische landen. De gewone zeehond is het meest algemeen in voorjaar en zomer. Op goede dagen kunnen per dag wel zo'n 600 robben rusten op de Bol, waarvan 400 gewone en circa 200 grijze.

Verdeling

In herfst en winter is de verdeling gelijk, net zoveel gewone als grijze zeehonden. Gewone zeehonden rusten er alleen, ze werpen er geen jongen. De moeders komen wel naar de Bol om te rusten, met hun pas geboren jongen.

Groep rustende gewone zeehonden.

Grijze zeehond

In de Waddenzee leeft ook een snel groeiende populatie grijze zeehonden. Deze dieren zijn fors groter dan de gewone zeehond. Vooral hun plattere en langere snuit valt op. Grijze zeehonden, ook wel kegelrobber genoemd, komen voor van de Canadese kust tot Nova Scotia en naar het oosten van IJsland tot Engeland en Bretagne. Ze leven ook in de Oostzee en langs de Scandinavische kusten.

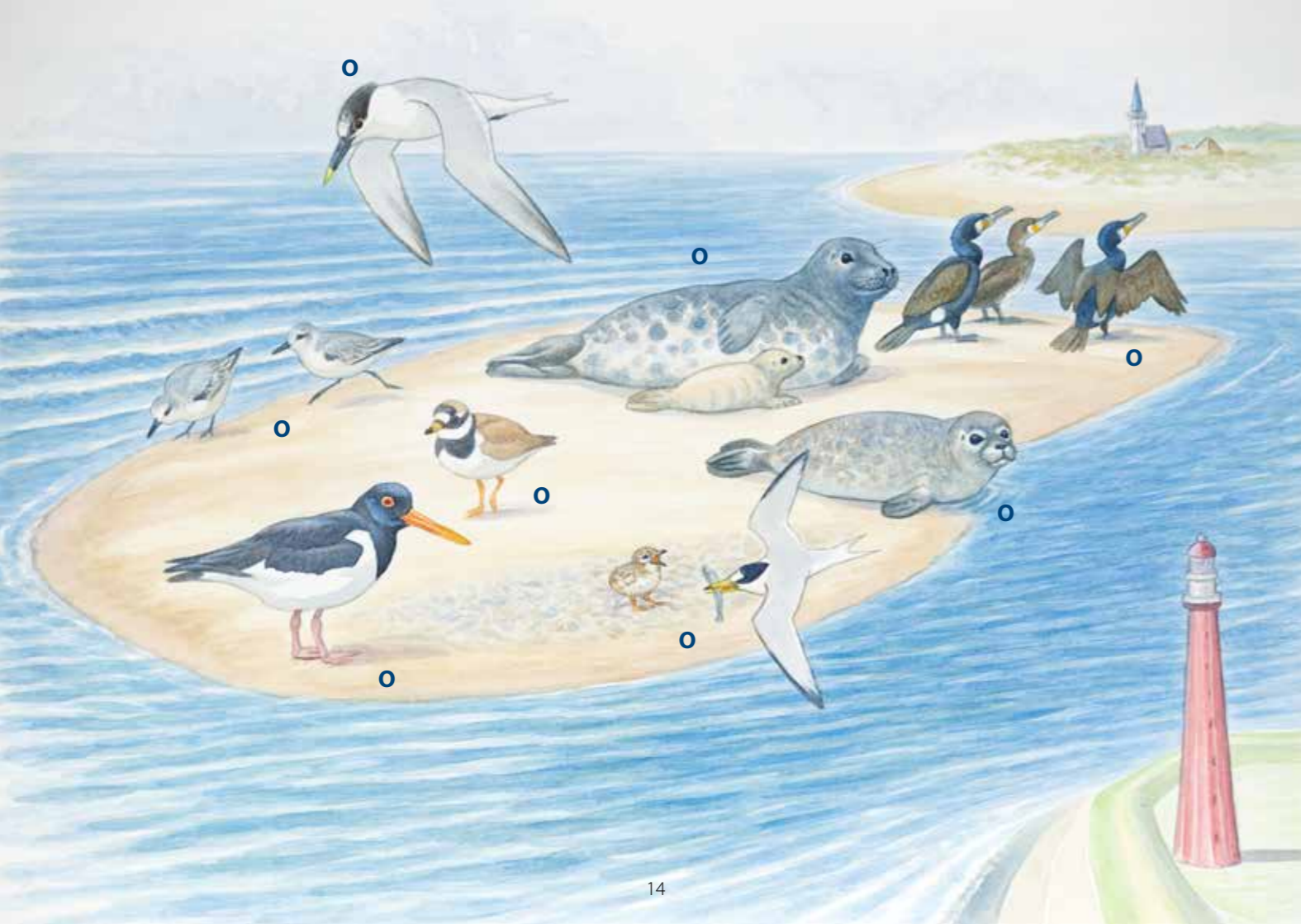
Grijze zeehonden (*Halichoerus grypus*) kunnen de Razende Bol als kraamkamer gebruiken. Regelmatig worden er jongen geboren op de zandplaat. Dit gebeurt rond december. De grijze zeehond is het algemeenst in herfst en winter.

Loslopende honden

Wandelaars mogen (op grond van de Flora- en Faunawet) de zeehonden op

het eiland niet verstoren. Voor loslopende honden is er zelfs een risico, want zeehonden hebben enorm sterke kaken en kunnen zich – indien nodig – uitstekend verdedigen.

Afstand houden is ook om andere redenen verstandig, want het is mogelijk dat ziektes tussen honden en zeehonden uitgewisseld worden.

Help de boswachters van de Razende Bol

Wil jij de boswachter van de Razende Bol helpen? Fijn! Laat dan eerst maar eens zien dat je de dieren van de Razende Bol herkent. Zet een streep tussen de naam en het dier.

- Aalscholver
- Bontbekplevier
- Drieteenstrandloper
- Dwergstern
- Gewone zeehond
- Grijs zeehond
- Scholekster
- Grote stern

Razende Bol-quiz

Weet jij het antwoord op de vragen hiernaast? Je kunt de antwoorden vinden in deze brochure. Controleer op: www.razendebol.info of je het goed hebt.

Razende Bol-les op school

Voor scholen op Texel en in en rond Den Helder is er een superleuk lesprogramma over de Razende Bol, met filmpjes, dansles en excursies. Met de hele klas ga je boswachter Roelf advies geven hoe hij De Razende Bol het beste kan beschermen.

Meer informatie: www.deheldersevallei.nl

1. Waar ligt de Razende Bol?

.....

2. Hoeveel schepen vergingen er voor de kust op 14 oktober 1824?

.....

3. Noem twee redenen waarom de nesten van dwergsterns vaak mislukken.

.....

4. Wanneer is het noordelijke deel van Razende Bol gesloten voor mensen?

.....

5. Wanneer is het zuidelijke deel gesloten voor zeehonden?

.....

6. Welke zeehondsoort krijgt jongen op de Razende Bol?

.....

7. Wie is de strandvonder van de Razende Bol?

.....

8. Noem drie soorten vogels die uitrusten op de Razende Bol.

.....

9. Welke twee soorten walvissen spoelden in 2012 aan op de Razende Bol?

.....

Deze brochure is onderdeel van het project Rust voor Vogels, Ruimte voor Mensen. Dit project is mede mogelijk door een bijdrage van ruim drie miljoen euro van het Waddenfonds. Vogelbescherming Nederland realiseert dit project in nauwe samenwerking met Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Landschap Noord-Holland, It Fryske Gea en het Groninger Landschap.

COLOFON

Landschap Noord-Holland

Postbus 222, 1850 AE Heiloo,
telefoon: 088 - 006 44 00
www.landschapnoordholland.nl

- Tekst:** Johan Bos
- Redactie:** Hartger Griffioen, Roelf Hovinga en Johan Stuart
www.tiu.nl
- Productie:**
- Foto's:** Gerard Bos (pag. 12), Johan Bos (pag. 7), Do van Dijck (pag. 5), Sytske Dijkse (omslag), Dutchphoto (pag. 2), Wil Doorn (pag. 13), Hartger Griffioen (pag. 6), Ralf Groot (pag. 5), Bas Haasnoot/Agami (pag. 9), Joke Huijser (pag. 8), Paul Mouwes (kaart pag. 3), René Pop (pag. 11), Jari Peltomäki/Agami (omslag), Ruben Smit (pag. 2), Menno Schaefer (pag. 8, 12 en 13), Johan Stuart (pag. 6), Salko de Wolf (pag. 11).
- Illustratie:** Frits-Jan Maas (pag. 14)

